

El Cercle d'Economia, juntament amb CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs), us ofereixen cada mes una breu anàlisi de la situació geopolítica global

Les claus geopolítiques del mes

Desembre 2024

Crisi a tots els continents

Pol Morillas, Director del CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs)

L'ona expansiva del 7 d'octubre. Cau el règim d'Al Assad a Síria i entra en vigor una treva entre Hezbollah i Israel al Líban. Ambdós desenvolupaments formen part de les conseqüències del 7 d'octubre, les ofensives a Gaza i Líban i la confrontació entre Israel i l'Iran. Després de 50 anys de predomini de la dinastia Al Assad a Síria (i gairebé 25 del mateix Bashir Al Assad), els insurgents liderats per la milícia Hayat Tahrir al-Sham van aconseguir derrocar el règim d'Al Assad, que ha fugit a Moscou, el seu principal valedor, i prendre el control de les principals ciutats del país en un temps rècord. Ningú preveia uns esdeveniments tan ràpids, però diferents factors expliquen el derrocament del règim: en primer lloc, la resistència a la dictadura d'Al Assad portava temps gestant-se, almenys des de les primaveres àrabs de 2011. El règim d'Al Assad ha estat dels més sagnants i brutals de la regió, amb prop de mig milió de víctimes civils a les seves esquenes. En segon lloc, el principal valedor del règim, l'Iran, es troba en hores baixes atesos els esforços per mantenir vives les ofensives dels seus aliats regionals, Hezbollah al Líban i Hamàs a Gaza. El seu debilitament després de les guerres amb Israel ha fet possible també la caiguda del seu aliat Al Assad a Síria. En tercer, Rússia ha mostrat ser una potència amb acció global limitada. Centrada en l'ofensiva d'Ucraïna durant gairebé tres anys, la seva capacitat de donar suport a règims amics a Síria o al Sahel és relativa, i més aviat ha optat per deixar caure el règim d'Al Assad tan aviat com ha mostrat tenir peus de fang. Finalment, Turquia es perfila com la potència regional guanyadora, després d'anys de suport a les faccions rebels a Síria i alta capacitat d'incidència en les dinàmiques regionals.

Queda per veure com d'ordenat podrà ser el trànsit de poder a Síria, com d'inclusiu serà el nou govern, si seran capaços les diferents faccions d'unir posicions més enllà de la voluntat

compartida de fer caure Al Assad, i si la caiguda del règim és un senyal ineludible del canvi d'ordre regional a Orient Mitjà, després del debilitament de l'eix de la resistència, la pèrdua d'influència de Rússia, el reforçament de Turquia i la nova posició de la Casa Blanca i la seva aliança amb Netanyahu a Israel.

D'altra banda, l'alto al foc entre Israel i Hezbollah acordat pocs dies abans es basa en la retirada de les tropes israelianes del sud del Líban a canvi del retrocés de les posicions de les tropes de Hezbollah al nord del riu Litani. Això permetria el retorn dels desplaçats a banda i banda de la frontera i la creació d'una zona de seguretat, on l'exèrcit regular del Líban hauria de tornar a prendre posicions. Uns 5.000 efectius haurien de ser capaços de contrarestar la tradicional presència de Hezbollah al sud del país. Els enfrontaments han sigut menors des de l'acord d'alto al foc, però es tracta d'una pau fràgil a l'espera dels desenvolupaments a la regió, amb l'arribada de Trump a la Casa Blanca i el posicionament de l'Iran com a artífex de l'eix de la resistència, certament debilitat després de l'ofensiva israeliana a Gaza i Líban i amb la caiguda d'Al Assad a Síria.

Error marcial a Corea del Sud. Probablement es tracti de la llei marcial promulgada i retirada amb un menor lapse de temps. Segons el president, Yoon Suk Yeol, les autoritats civils del país eren incapaces de funcionar donada la proximitat de l'oposició al règim de Corea del Nord. Ni els ciutadans ni un ampli arc parlamentari van comulgar amb la idea, i després de massives protestes als carrers i la consecució d'una majoria parlamentària incloent vots del partit del govern, la llei marcial va ser revocada pel Parlament. El president s'enfronta a creixents pressions des de les seves pròpies files i les de l'oposició, que han demanat la seva dimissió i han intentat, sense èxit de moment, un procés de destitució. Les taxes d'aprovació del president estan per sota del 20%.

La declaració de la llei marcial ha suposat un dur cop a la democràcia de la qual fa bandera Corea del Sud, en comparació amb altres països de la regió. Seül va acollir la tercera cimera de les democràcies, la iniciativa de l'administració Biden per lluitar contra els models de la Xina, Rússia i altres potències autoritàries en auge. L'aproximació a Corea del Nord sota la presidència de Yoon Suk Yeol s'ha basat en l'avanç de la democratització del Nord com a garantia d'una pau duradora entre les dues Corees. Com a bandera, el progrés del Sud cap a l'estabilitat i la projecció regional sobre la base de la democràcia i la política liberal. Tots aquests postulats es veuen qüestionats amb la decisió del president Yoon Suk Yeol de recórrer a la llei marcial com a garantia per a l'estabilitat, i posa en qüestió la fortalesa de les institucions civils del país. Corea del Nord i la Xina miren amb interès la desestabilització del seu enemic, i argumenten que el recurs a l'ús de la força no és propi només dels seus règims. L'estratègia estatunidenca d'aliar-se amb els països *like-minded* de la regió, Japó i Corea del Sud principalment, pot ser una altra víctima col·lateral de la crisi iniciada per Yoon Suk Yeol.

Cau el govern a França. Michel Barnier va fer de la unitat europea la recepta d'èxit per gestionar el Brexit, però acabarà la seva carrera política com a víctima de la polarització política francesa. Amb la seva dimissió, Barnier s'ha convertit en el primer ministre més efímer de la cinquena república, i el seu govern no ha pogut arribar als 100 dies. França entra en un període d'inestabilitat política que es pot allargar fins el 2027, quan s'haurien de celebrar eleccions presidencials. L'arriscada aposta de Macron de donar la clau de govern al quart partit en escons de l'Assemblea Nacional ha desembocat en un ampli front de rebuig al govern Barnier, però que s'ha de llegir en clau de sever càstig al mateix Macron. Le Pen (segon grup parlamentari i guanyadora de les darreres eleccions europees) ha condicionat la dinàmica parlamentària dels darrers mesos, a l'espera de fer caure el govern al més aviat possible. El bloc d'esquerra, guanyador de les últimes eleccions legislatives, ha optat per dinamitar des del principi la proposta de Macron. Ambdós grups han unit els seus vots en la moció de censura a Barnier.

S'obren ara tres escenaris, descartada la dimissió del president francès: l'estabilitat precària d'un nou govern que podria intentar aprovar un nou marc pressupostari, la convocatòria de noves eleccions sota un govern tecnocràtic (no abans del juliol del 2024 per mandat constitucional), o l'acostament de Macron al bloc d'esquerra, amb la cohabitació amb un primer ministre allunyat de les tesis de Melenchon com a horitzó fins al 2027. Mentrestant, la popularitat de Macron disminueix a marxes forçades: més d'un 60% dels francesos haguessin desitjat la seva dimissió i el seu nivell d'acceptació està en el 26%. La situació econòmica del país (més del 6% de dèficit) preocupa també les autoritats de Brussel·les, en un context d'austeritat i política fiscal restrictiva, i a les agències de ràting, que poden castigar els alts nivells d'endeutament públic.

Geòrgia, en peu. Si alguna cosa tem Rússia són les revolucions de colors protagonitzades pels ciutadans dels països que Moscou pretén que siguin part de la seva esfera d'influència. Les manifestacions a Geòrgia bé podrien convertir-se en un escac al govern pro-rus de Somni Georgià. Després de l'adopció d'una polèmica mesura de congelació de les negociacions per adherir-se a la UE fins al 2028, desenes de milers de persones han sortit als carrers de les principals ciutats de Geòrgia per protestar contra la deriva anti-europea del govern i les irregularitats en les últimes eleccions parlamentàries. L'oposició demana la celebració de noves eleccions, argumentant que els observadors internacionals van presenciar diverses irregularitats en el transcurs de la jornada electoral. Els arrestos a membres de l'oposició i l'enduriment de la repressió per part del govern de Somni Georgià han fet augmentar la intensitat de les protestes. L'oposició reclama un posicionament més decidit de la UE, absorta en les seves pròpies contradiccions i debilitats internes. França i Alemanya no estan en disposició de liderar en aquest ni en qualsevol altre assumpte de l'agenda europea, i això es tradueix, sumat al bloqueig d'Orbán i altres socis, en una incapacitat d'adoptar decisions de calat, com serien la imposició de sancions al govern de Somni Georgià o reconèixer la il·legalitat de les recents eleccions.

Permacrissi. Aquest final d'any està sent testimoni de la concatenació de crisis internacionals que fan del món un lloc geopolíticament inestable. Permacrissi va ser escollida paraula de l'any el 2022, però podria continuar sent-ho el 2024 i el 2025. A les crisis anteriors se suma l'anul·lació de les eleccions presidencials a Romania, on el candidat ultradretà i pròxim a Moscou, Calin Georgescu, s'havia de disputar amb la pro-europea Elena Lasconi la segona volta el diumenge 8 de desembre. El Constitucional romanès ha anul·lat la primera volta de les eleccions després de les evidències d'ingerències russes i atacs híbrids en el procés electoral, una altra mostra més de la vulnerabilitat d'Europa davant la capacitat desestabilitzadora del Kremlin. El discurs nacionalista contra la idea d'Europa va trobar en la primera volta de les presidencials un altre candidat partidari de les tesis d'Orbán, Fico, Meloni i altres tants líders de l'Europa dels patriotes. Lasconi, candidata de centredreta i amb possibilitats d'assolir el poder després d'anys de predomini del Partit Social Demòcrata, ha criticat la repetició electoral, després de constatar que la seva candidatura podria haver encarat el vot contrari a Georgescu i, al seu torn, representar un canvi de cicle davant el desgastat partit de govern.

A Amèrica Llatina, l'acord assolit entre la UE i Mercosur per establir la zona de lliure comerç més gran del món es pot veure truncat durant el procés de ratificació. El Consell de la UE haurà d'assolir la majoria qualificada (55% dels estats membres -15 de 27, a la pràctica- i que representin almenys el 65% de la població de la UE) per ratificar l'acord. El que ha de ser llegit com el major èxit del lliure comerç en un context d'amenaques de guerra comercial després de la tornada de Trump a la Casa Blanca, no està absent de qüestionaments. Una França en greu crisi política ha criticat durament l'acord, i altres capitals com Roma o Varsòvia amenacen d'assolir la minoria de bloqueig necessària per fer descarrillar l'acord. Es tem l'impacte de l'acord en el sector agrícola europeu: a Polònia, els agricultors ja van criticar durament les facilitats donades a les exportacions agrícoles ucraïneses, a França són constants les mobilitzacions del sector agrícola contra el govern de Macron, i La Lliga de Mateo Salvini, soci de govern de Meloni, ja està capitalitzant el malestar del camp italià en la seva batalla contra la UE. Al Parlament Europeu es requereix la majoria simple per aprovar l'acord, però la fragmentació actual de la cambra i el pes de les forces euroescèptiques després de les eleccions del juny fan preveure un resultat ajustat. Espanya i Alemanya, per la seva banda, celebren la consecució de l'acord, el primer en veure reforçat el vincle amb Amèrica Llatina després d'anys de liderar aquest front a Brussel·les, i Berlín necessitat d'una via d'escapament a la seva renquejant economia i a les tensions proteccionistes globals.

Pol Morillas

Desembre 2024

Amb la col·laboració de:

CIDOB

BARCELONA
CENTRE FOR
INTERNATIONAL
AFFAIRS